

in zijn woonplaats aangekomen, zou hij weten waar hij was, door zijn andere zinnen, vooral door den reuk en het gezicht. Die magnetische voorwaarden zouden een integreerend deel uitmaken van de bewuste of onbewuste begrippen, die het dier dienen om eene plaats te herkennen en zich te richten. Er is niets buitengewoons of vreemds in, om het idee van zekere magnetische voorwaarden te verbinden met zekere handelingen in het leven van een dier, evenmin als om het te verbinden met voorwaarden van licht, temperatuur of vochtigheid.

In de hypothese van een magnetischen zin zou men een orgaan, een zintuig moeten vinden voor dien zin. Viguiet wil dit orgaan plaatsen in de halfcirkelvormige kanalen der hersenen, waarin vele schrijvers den *evenwichts-zin* of den *ruimte-zin* plaatsen.

Uit al het bovengezegde blijkt dus dat, tot heden ten minste, geen enkele theorie op voldoende wijze rekenschap geeft van dat vermogen ter orientatie. Wij weten zelfs niet of men het moet toeschrijven aan een bijzonderen zin, een orientatie zin, of dat, zooals vele schrijvers meenen, deze niet eerder is het resultaat van een samenstel van gewaarwordingen, indrukken, herinneringen, redeneeringen, in één woord van een handeling te gelijk instinctief en psychisch, gelijk vele anderen die men bij de dieren waarneemt.

Physiologische onderzoekingen hebben aangetoond, dat de *electriciteit* in haar verschillende vormen werkt op de verschillende organen en in 't bijzonder op de spieren en zenuwen (zenuwstammen, zenuwmiddenpunten, zintuigen). De voorwaarden van die werking zijn tegenwoordig vrij wel bekend. Er is hier niets wat in verband staat met inwendige gewaarwordingen.

Doch buiten en behalve de verschijnselen die als wetenschappelijk vastgestelde feiten bestaan, zijn er anderen die schijnen aan te toonen, dat bij sommige personen en in zekere omstandigheden de *atmosferische electriciteit* en het *aard-magnetisme* gevoeld of waargenomen kunnen worden, en zeer bijzondere indrukken verwekken.

Sedert langen tijd weet men reeds hoe gevoelig zekere individuen, vooral vrouwen en kinderen, zijn voor den electricen toestand der lucht, bijvoorbeeld, als er een onweer opkomt. Die gevoeligheid verraadt zich bij hen door verschillende verschijnselen, gevoel van onwel zijn, angst, gedruktheid, pijnlijkheid enz.

De invloed van natuurlijke en kunstmatige magneten is reeds sedert lang aangewend tot genezing van ziekten: de *magneto-therapie* heeft zich met afwisselend geluk staande gehouden sedert Paracelsus tot in onzen tijd.

De gevoeligheid voor magneten is vooral bestudeerd door een scheikundige, Reichenbach, wiens onderzoekingen een veertigtal jaren geleden een groot opzien baarden. Braid, die de onderzoekingen van Reichenbach nauwkeurig heeft geverifieerd, zegt hierover het volgende: „Als men bij zekere *sensitive* voorwerpen, zooals zij genoemd worden, een magneet beweegt van de pols tot de vingertoppen, zonder evenwel de huid met den magneet te beroeren,